

ФОНДАЦИЯ „ЧОВЕЩИНА”

**БАЛКАНСКИ ИНСТИТУТ ПО
ТРУДА И СОЦИАЛНАТА
ПОЛИТИКА**

**БЪЛГАРСКИЯТ ЕТНИЧЕСКИ МОДЕЛ –
ПОЛИТИЧЕСКА МИТОЛОГЕМА ИЛИ
ПРОБЛЕМНА РЕАЛНОСТ?**

София, 2011

Българският етнически модел – представителство на българския национализъм и патриотизъм в 41-то Обикновено народно събрание

Георги Найденов

Парадоксален и силно *рисков* е фактът, че *от шестте парламентарни фракции в 41-то Народно събрание, четири са националистични – ГЕРБ, РЗС, „Атака” и „Синята коалиция”, една не е националистична, но не е и патриотична – БСП, и единствената българска патриотична партия е ДПС. Тоест, единствената българска патриотична партия, влезнала в българския парламент, е създадена от етнически турци, а не от етнически българи.* Това състояние на българския политически живот е тревожно? Първо, защото е *позорно* това, че в България *етническите българи не могат да вкарат в българския парламент поне една патриотична партия.* Второ, защото е *опасно* в парламента да доминират националистични партии. Историята показва, че *когато в българския политически живот доминират националистични партии, се стига до национални катастрофи* – като например по времето и след Междусъюзническата война, Първата световна война и Втората световна война.¹ Трето, защото *не се знае Ахмед Доган и елитът на българските турци докога ще успяват да контролират и ограничават турския национализъм и ислямския фундаментализъм на територията на България.* Защото българските турци също са подложени на действието на базовата нагласа на *етно-*

¹ При последната не се стига до загубване на територии, тоест не е в точния смисъл национална катастрофа, единствено, защото управляващата в следвоенния период партия – БКП успява да мотивира един от силните победители – СССР, в защита на българския национален интерес.

центризма. А сегашният български елит, за разлика от елита по времето на Тодор Живков, не възпитава новите поколения български турци в български патриотизъм, а точно обратното, разпалва техния етноцентризъм. Не се знае докога А. Доган, чиято разпределителна коалиция е подложена на натиск, ще има енергията и желанието да контролира турския етноцентризъм. И ако „изпусне юздите”, тогава ще стане страшно – етническа война. Дали е възможно България да остане остров на етнически мир на Балканите? Не знам, но сегашното положение е тревожно, въпреки очевидните договорки между Бойко Борисов и Ахмед Доган, и въпреки, че ГЕРБ и „Синята коалиция” повече или по малко са контролирани от Европейската народна партия и тя не позволява екстремистки форми на национализъм.

Кога и как възникна сегашната ситуация?

От началото на социалната промяна в България на 10.11.1989 г. до парламентарните избори през 2001 год., у нас се установи конфронтационен биполярен модел на политически отношения и политическо мислене. В политическия живот доминираха две партии – бившата комунистическа, а впоследствие социалистическа БСП и антикомунистическият Съюз на демократичните сили. Тяхната доминация се определяше от наличието на така наречения „червен” и „син” твърд електорат. Конфронтацията беше целенасочено *разпалвана* от червения и синия елити. От една страна, защото това беше свързано с тяхната **политическа идентичност**. А от друга, защото именно конфронтацията на двата квазиетноса отклоняваше общественото внимание от банкрута на комунистическата номенклатура и даде възможност на елита да реализира стратегията си на ценовите шокове. В резултат на това комунистическата номенклатура всмука национално богатство и спестявания на населението на стойност 35 млрд. дол. Обществената цена, обаче, беше твърде висока. Разрухата, гладът на производството, гладът и мизерията бяха като от унищожителна война.

Този – конфронтационен – тип политически отношения, постепенно започна да се променя от края на 90-те и началото на новия век. През този период – втората половина на управлението на Иван Костов целият елит – икономически, политически, журналистически, интелектуален и т.н. вече не приемаше конфронтационния характер на политическите отношения. Причините за това са много, но най-важната причина е, че *приватизацията вече в основни линии беше на привъриване*. Стратегията на ценовите шокове, като *радикален*, но и твърде *драматичен* механизъм за концентрация на капитала, стана излишна.

След спечелването на парламентарните избори през 2001 год., от Симеон II и създаденото от него Национално движение Симеон II, *конфронтационният двуполюсен политически модел беше разрушен*. А след парламентарните избори през 2005 год. се създаде *немислимата в предходния период коалиция между БСП, НДСВ и ДПС*.

През средата на първото десетилетие на XXI век, обаче, в политическия живот се очерта *ново конфронтационно поле*. Редица партии започнаха да търсят електорална подкрепа разчитайки на *етноцентризма* и включвайки в идеологията си *национализма*. Националистичната партия на Волен Сидеров – „Атака” доби тежест в политическите „баталии”. Ерозията на СДС доведе до засилване на „*националистическия*” дух на неговите отломки. Самото название на най-голямата му отломка – партията на Иван Костов е показателно – „Демократи за силна България”. Кметът на София по това време – Бойко Борисов също създаде партия със силен националистичен дух – ГЕРБ (Граждани за европейско развитие на България). Още при изборите за европарламент 2008 год., тази партия успешно зае дясноцентристкото пространство. Тя спечели парламентарните избори 2009 година и Бойко Борисов формира самостоятелно правителство. На тези избори в парламента влезе още една националистична партия – на Яни Янев – „Ред, законност и справедливост”. Всички парламентарни националистически партии – на Волен Сидеров, на Иван Костов, на Бойко Борисов и на Яни Янев – са *лидерски партии*. Те са и *антикомунистически*. Което е твърде забавно – да си националист и в същото време да

отричаш един от най-важните и успешни периоди от българската история – времето на съветския държавен капитализъм, времето когато в България се утвърждава капиталистическия начин на производство.

Уместни са въпросите – *защо през средата и края на първото десетилетие на XXI век националистични партии добиха превес в българския политически живот?; защо предпочитанията на етническите българи са към партии, разпалващи етническа вражда и омраза?*

Причините, според мен, са следните (без да имам претенция че са всички).

Първо. Националистическите партии манипулират успешно общественото съзнание, представяйки се за борци срещу елита на прехода и носители на възмездие – такава е пропагандата на „Атака“, ГЕРБ и РЗС. Тази пропаганда намира благоприятна почва, защото въпреки успешното икономическо развитие през първото десетилетие на XXI век (двойно увеличение на БВП, тройно на средната и минималната работна заплата, прилична – 68% – инфлация и пр.), обикновените българи изпитват неудовлетворение от резултатите на прехода. Традиционните *егалитарни* нагласи на българите трудно се примиряват с огромното социално неравенство и с демонстрирания лукс и разкош на управляващата класа. Идеологемите за *търсенето на „възмездие“ от управляващите, са традиционни за националистическите партии*. Така е при фашистката партия на Мусолини, така е при националсоциалистическата партия на Хитлер и пр. Няма нищо чудно в това, че съвременните български националистични партии успешно използват същите прийоми.

Второ. *Българският етноцентризъм има дълбоки корени в историята, а и в официалната историография и пропаганда*. За да легитимира политическата и икономическата си власт, формирацията се след Руско-турската освободителна война нов български елит разпалва националистични страсти. Той създава митове и идеологеми, внушава представи за „турчина“ като враг. Парадоксално, но факт е, че *национализмът върви ръка за ръка с националния нихилизъм*. *Българският елит и българската народност доброволно се отказват от 500 години от своята история*. Периодът, когато нашите земи са в границите на Османската империя –

период през който българската народност става най-многобройната и икономически силна на балканския полуостров – се представя като „черно робство“. Ние доброволно се отказваме от собствената си кръв. Добре известно е, че значителна част от привилигираната класа на османлиите са били с българска кръв. Много от великите везири на Османската империя са били българи. И *в момента българският елит и българската народност няма никакви претенции към османското наследство, към общата ни история, ценности, култура, музика, архитектура, кулинария и т.н. Българският елит създава представи сред етническите българи, че за българите с турско етническо самосъзнание България не е Родина*. И това при положение, че те многократно във всички войни (включително и срещу Турция) са показвали лоялността си към българската държава.

Трето. През първото десетилетие на XXI век разпределителната коалиция на Ахмед Доган завоюва сериозно пространство в икономическия живот и предизвика ревността и омразата на *други разпределителни коалиции*. В стремежа си да ограничат *експанзията* на неговата разпределителна коалиция и възползвайки се от това, че той е етнически турчин, те започнаха да инвестират в националистични партии, например в РЗС, *представяйки сблъсък на икономическите си интереси, като етнически сблъсък*. Впрочем „лейтенантите“ на Ахмед Доган са етнически българи – Ирен Кръстева, Делян Пеевски, Христо Бисеров, Йордан Цонев и др.

Инвестирането в националистически партии е вековна традиция на едрия капитал по целия свят. Експанзионизмът на едрия капитал намира политическа опора в националистическите партии, защото именно те водят нужната му завоевателна външна политика. Дори и при поражение в една война, едрият капитал не е губец, защото:

а) разрушаването на материално-техническата база на производство благоприятства *технологичното обновление*;

б) цената на работната сила (в резултат на съпътстващите всяка война глад, мизерия, нищета, болести, изстребление, осакатяване и пр.) е много ниска и това благоприятства *концентрацията на капитала*;

в) разоряването на средния и дребния бизнес благоприятства *централизацията на капитала*;

г) че това е така, доказателство е успешното развитие на Германия и Япония след Втората световна война².

От тази гледна точка инвестициите, които някои разпределителни коалиции правят в националистични партии, са обясними. Струва ни се, обаче, че българският едър бизнес пропуска едно обстоятелство – *вътрешната етническа война е нещо много по-различно от обикновените войни. Тя може да има фатални последици и за самия него* – пример Ливан. Любопитно е дали едрият капитал, инвестирал в националистични партии, ще се задоволи в момента с ограничаване на експанзията на разпределителната коалиция на Ахмед Доган, или ще продължи войната срещу него. Както вече отбелязах, има индикатори, че Ахмед Доган и Бойко Борисов „са се разбрали“. Така че национализмът на ГЕРБ може да се окаже *тактическа политика, а не стратегическа*. Ако икономическата криза отmine и не се появи второ нейно дъно, монте очаквания са за смъкване на етническото напрежение. *Ако обаче кризата продължи, има вероятност от засилване на етническата конфронтация*.

Всеки случай, несъмнено е, че *биполярният модел на политически живот в края на първото десетилетие на XXI век отново се възражда*. Но този път *конфронтацията е по линията национализъм-патриотизъм*. Възможно ли е „лявата“ БСП да стане ядро на патриотични коалиции?³ Защото *въпреки силният етноцентризъм на своя електорат, „червеният“ елит „работи“ в посока на патриотизма, а не на национализма*.⁴ Най-малкото членството в ПЕС го тласка в тази посока. Така че *„квазиетническото“ самосъзнание на двата електро-*

² Има още едно обстоятелство, което не е равностойно по значимост на изброените, но все пак е достатъчно силен мотивиращ фактор за разпалване на войни. Имам предвид, че *войната помага за легитимацията и повишаване на доверието на гражданството към управляващия в момента елит*. Нейоми Клайн отлично показва ролята на този фактор за разпалване на войната между Аржентина и Англия за Фолклендските острови през 1982 год. И впоследствие за втората – също успешна война на правителството на Маргарет Тачър срещу профсъюзите. Виж: „Войната като спасение“ - В: Клайн, Н., Шоковата доктрина – възходът на капитализма на бедствията. С., 2011, 177-182.

³ Както впрочем е в периода 2005-2009 год.

⁴ Очакванията ни са, че и бъдещата партия или движение на Георги Първанов ще бъде от този тип.

рата отново се актуализира, но акцентът е вече друг – „за“ или „против“ етническата война. И отново се актуализира двуполюсният конфронтационен политически модел.

А защо Движението за права и свободи, което е създадено от етнически турци, вече повече от 21 години твърдо и неотклонно защитава българската патриотична кауза? Защо именно тази партия, въпреки многобройни провокации се стреми да запази етническия мир? И докога?

1. Първата причина е, че *турският елит много добре съзнава опасностите от етническа конфронтация за себе си и за обикновените турци*. Българските турци са по начало миролюбиви хора. Те обичат България не по-малко от етническите българи. Изселванията за тях са голяма *трагедия*. Историята показва, че докато не е засегната *брутално* тяхната *чест*, те са готови на компромиси, за да живеят в своята Родина. Готови са дори и на компромиса да воюват срещу Турция, както е било през балканските войни. Освен това тюркските народи поначало имат силно държавническо чувство. Всъщност *династиите на първото и второто българско царство са тюркски* – родът „Дуло“ и куманският род на „Асеновци“ са тюркски династии. Освен това династията на „Османлиите“, която най-дълго властва над българските земи и българската народност, също е тюркска династия. Така че е естествено българските турци да са лоялни към българската държава, която те считат за *своя* държава.

2. В периода на така наречения „социализъм“ *българската комунистическа партия водеше последователна политика за издигане на образователното, жизненото, битовото, здравното и пр. равнище на българските турци*. Тя подкрепяше по различни начини създаването на турска интелигенция, която възпитаваше в патриотичен дух. Безспорно по-високото, отколкото в Турция образователно и жизнено равнище на българските турци, големите им спортни успехи на международно поле (борба, вдигане на тежести и пр.) беше за тях предмет на патриотична гордост. *Те се гордееха, че са български граждани, че са част от българската нация*. Дори след безобразията, мъките, трагедията на така наречения „възродителен процес“, българските турци – и тези които се изселиха, и тези, които останаха, *не загубиха любов-*

та си към своята родина. След 10.11.1989 год. тази турската интелигенция, която е ядро на ДПС, все още иска мир и просперитет на българската държава. Въпросът е докога!

3. По времето на така наречения „социализъм“, българската „Държавна сигурност“ водеше успешна работа срещу турския национализъм и ислямския фундаментализъм. Тя вербоваше кадърни хора от турския етнос. Изграждаше с тях доверителни, лоялни отношения. Възпитаваше ги в преданност към България. Особено голям успех е вербоването на Ахмед Доган – личност с високи интелектуални, морално-волеви и организационни качества. Може би неговата интелигентност изиграва решаваща роля турската интелигенция, и на първо място тази част от нея, която е вербована от „Държавна сигурност“, да се противопоставя с мирни средства на така наречения „възродителен процес“, а да не поеме курс към въоръжена борба.⁵ След 10.11.1989 год., това ядро от лоялни на българската държава етнически турци създава ДПС, без да прекъсва връзките си със спечелилите доверието им бивши служители на „Държавна сигурност“. По примера на другите партийни елити те също изградиха **разпределителна коалиция**, лидер на която е Ахмед Доган. Както и другите разпределителни коалиции, те **успешно** участваха в преразпределителните процеси. **Сблъсъкът на интересите (преди всичко икономически)** на разпределителната коалиция на А. Доган с другите разпределителни коалиции, може би на първо място с разпределителните коалиции на Иван Костов и Алексей Петров, е в основата на **активирането на българския национализъм**.

4. Докога Ахмед Доган и елитът на ДПС могат да контролират турския етноцентризм?

Според мен това зависи от развитието на световната икономика. *Ако има второ дъно на световната икономическа криза, управляващата кла-*

⁵ По този въпрос виж: **Биков, Т.**, Доснето на Доган, изд. “Millenium”, С., 2009 год. Тази книга е написана с намерение да компрометира Държавна сигурност и Ахмед Доган. Но тъй като в нея са публикувани множество автентични документи на Държавна сигурност, резултатът е точно обратен. От документите е видно какви отговорни и съвестни хора са работили в ДС, каква огромна работа са вършели те срещу влиянието на турския национализъм и ислямския фундаментализъм. Виждат се и безспорният патриотизъм, и високите личностни качества на Ахмед Доган.

са ще фрустрира още повече българския национализъм. В условия на задълбочаваща се криза и остри форми на български национализъм не съм убеден, че А. Доган и групираният около него елит на българските турци ще успява да контролира турския национализъм и ислямския фундаментализъм. Възможно е и в България да се появят терористични ядра. *Още повече, че това е в изгода на доминиращите в световен мащаб (конкретно и в България) англосаксонски и израелски елити.* Оформянето на такива ядра, обаче, все още не означава етническа война. *Ние се опазихме от етническа война в най-рисковия период – по времето на т. нар. възродителен процес и непосредствено след 10.11.1989 година.* Дано се опазим и сега! *Защото при второ дъно на икономическата криза, ситуацията става рискова. А това е много възможно!*

5. *Войните и световната икономическа криза през последното десетилетие бяха прогнозирани* от проф. В. Пантин през 1996 год. в книгата му „Цикли и ритми истории“. Стъпвайки върху теорията на Кондратиев за дългите вълни в динамиката на световната конюнктура и на работите на Фернан Бродел, проф. В. Пантин разработва своя концепция за циклите на еволюцията на международните пазари и за тяхната **структура** в индустриалната епоха. Периода 1996–2005 год. той определя като завършваща фаза на **технологическия преврат**. Изхождайки от характеристиките на този структурен етап, той прогнозира голяма вероятност от разпалване на войни.⁶ Както и стана след 11.09.2001 г. *За следващата фаза – на великите сътресения (2005-2017 г.), той предвижда, че тя ще бъде „богата на икономически кризи, социални и политически конфликти, стълкновения между различни държави, които могат сериозно да разстроят връзките и отношенията между различните центрове на световния пазар“.*⁷ Именно това в момента става. Той прогнозира кризата от 2008 г. Дано не се сбъдне прогнозата му, че през 2012 г. ще има второ дъно на световната криза! *Защото тогава вероятността „българския етнически модел“ да бъде разрушен е твърде голяма!* Дай Боже да бъркам, но предпочитам своевременно да „бия камбаната“!

⁶ **Пантин, В.И.**, „Цикли и ритми истории“. Рязань. 1996, с.130-131

⁷ Пак там, с.132 (курсивът е от редактора).